

În cursul cercetărilor întreprinse în anul 1989 la Viena am studiat mai amănunțit lucrările picturale rămase de la Efrem Clain (Efrem Klein, cum apare în documente) și care astăzi se găsesc în biserica Sfânta Barbara din Postgasse¹.

În istoriografia de specialitate din țară și de la Viena, precum și în sintezele mari internaționale, ca de exemplu lexiconul lui Wörzbach² nu am putut găsi vreo referire la viața și activitatea lui. Din actele Colegiului Sfânta Barbara de odinioară reiese că Efrem Clain a frecventat liceul de la Blaj, fără să știm cîte clase a absolvit. Este cunoscut faptul că multă vreme școlile de artă nu reclamau certificat de bacalaureat sau măcar absolutoriu gimnazial (liceal). Tatăl său trăia în Marele Principat al Transilvaniei și ocupa funcția de „jude de curte” (Hofrichter). Aceasta poate să însemne fie o funcție mărunță pe „pămîntul crăiesc”, împărțind dreptatea în pricini minore sau putea fi administrator (vâtaf) la vreo curte nobiliară. Pare mai plauzibilă prima variantă, dată fiind foarte probabila lui rudenie cu Samuel Micu-Clain. Efrem Clain provenea din rîndul oamenilor liberi³. Nu avem vreo dovadă că ar proveni din mica nobilime, ca mulți alți studenți români care au mers la Viena la studii, cu bursă, la Colegiul Sf. Barbara. Efrem Clain sosește la Viena în anul 1777 și este primit în colegiul amintit, iar la 17 octombrie se înscrie la Academia de arte frumoase. El se putea bizui pe ajutorul lui Samuel Micu, care avea o funcție de colegiu.

În anul 1780, deci încă la începutul activității sale picturale, Efrem Clain realizează 12 icoane pentru iconostasul bisericii Sfânta Barbara⁴. Ele erau cuprinse într-un cadru. Biserica proiectată în stil baroc de italianul Bartolomeo Rastelli a fost construită în anii 1747—1748, sub

conducerea arhitectului I. Mitschurin⁵. Ea a servit inițial iezuiților, iar după dizolvarea ordinului (1773) a trecut în posesia colegiului, care pregătea în principal clerici de rit oriental. Biserica avea nevoie de introducerea unui iconostas, ceea ce pe atunci era indispensabil chiar bisericilor unite. Evident, cei 12 apostoli au cuprins numai o parte din numărul necesar de icoane, care urma desigur să le completeze în decursul anului. În realitate, executarea iconostasului a revenit altui concurent, picturile lui Efrem Clain rămînînd în biserică.

În anul 1920 s-a construit în anexa bisericii Sf. Barbara o capelă (proiect prof. Moley) pentru adăpostirea moaștelor Sfîntului Iosafat, aduse de la Viena, în timpul războiului din Galiția, de către armata austro-ungară⁶. Cu această ocazie, altarul nu a fost așezat în urma iconostasului, ci intrarea sanctuarului a fost marcată cu o arcadă din lemn și un gard. Pe această arcadă au fost plasate apoi lucrările lui Efrem Clain, fiecare fiind încadrată într-o ramă aurită, cum se găsesc și astăzi⁷.

Picturile au o dimensiune uniformă de 40×29 cm. Fiecare pictură reprezintă cîte un apostol, figură întreagă, prevăzută cu semne distinctive, dar totdeauna convenționale. Astfel, Sfîntul Ioan apare cu evanghelia în mină, făcînd aluzie la lucrarea lui, iar în cealaltă mină ține un toiag, care simbolizează peregrinările sale. Sfîntul Matei ține o bardă în mină.

Analizînd picturile respective din punct de vedere artistic, putem concluda că ele sînt lucrări ale unei persoane talentate, influențată de laicizarea continuă a picturii religioase, în cazul de față încadrîndu-se în curentul barocului tîrziu. Figurile redau oameni care trăiesc în lumea reală, într-o natură bogată în verdeață, chiar dacă unele orașe, ca de exemplu imaginea de pe pictura repre-

Efrem Clain, Apostolul Matei

zentind pe Sf. Matei, sînt imagine. Ele au mai mult valoare documentară, realizate după specificul activității sau martiriului pe care l-au suferit.

Desenul fiecărei figuri denotă o dexteritate artistică și cunoștințe de anatomie și chiar psihologie. Fețele nu sînt lipsite de expresivitate, deși cele mai multe oglesc blindețe. Sfîntul Andrei stînd în fața crucii specifice în formă de X, pe care a fost răstignit, denotă o resemnare hotărîtă. Fețele nu sînt uniforme, unii sînt rumeni precum Sfîntul Petru, alții sînt palizi.

Un merit deosebit al pictorului este utilizarea măiastră a coloritului. Valorile cromatice, mai ales alternarea lumi-

nilor și umbrelor, juxtapunerea contrastelor și dozarea culorilor pe o gamă destul de largă, utilizînd de cele mai multe ori cele de nuanță pastel, sînt bine nuanțate.

Oricum picturile descoperite la biserica Sf. Barbara din Viena denotă o realizare meritorie a unui fiu al poporului nostru propulsat de soartă departe de țară. Sperăm că în cercetările viitoare să găsim încă picturi ieșite de sub penelul lui, încadrîndu-l cu tot specificul său în pleiada pictorilor din epoca respectivă, a căror activitate a fost pînă acum mai bine cercetată.

NOTE

¹ Mulțumesc și pe această cale doctorului Alexandru Ostheim-Dzerowicz, care ne-a sprijinit în cercetare și a executat unele fotografii color după picturile lui Efrem Clain.

² Menționăm că în amintitul lexicon figurează un Efrem Klein, care însă în mod evident este o altă persoană, rectorul Școlii evanghelice de confesiune augustină din Kosice (azi în Cehoslovacia).

³ Noi contribuții la biografia lui Ion Bădăileanu — documente inedite, București, 1967, p. 47.

⁴ Willibald M. Plöchl, *Sf. Barbara zu Wien Die Geschichte der griechisch-Katholischen Kirche und Zentralpfarre St. Barbara*, Band I, Wien, 1961, p. 22.

⁵ Ibidem.

⁶ Azi moaștele se află în catedrala St. Petru din Vatican.

⁷ Constatarea noastră la fața locului, 18 septembrie 1989.